

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.04.2006, sp. zn. 29 Odo 251/2004, ECLI:CZ:NS:2006:29.ODO.251.2004.1

Číslo: 41/2007

Právní věta: Poté, co zástavní dlužník přivodil zánik zástavního práva tím, že do konkursní podstaty osobního dlužníka v intencích § 27 odst. 5 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů uhradil zajištěnou pohledávku nebo složil cenu zástavy, již zástavní věřitel nemůže uspět s přihláškou pohledávky z titulu zástavního práva v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka. Plní-li však zástavní dlužník do konkursní podstaty osobního dlužníka zástavou (tím, že ji umožní sepsat), má zástavní věřitel právo před zpeněžením zástavy přihlásit pohledávku z titulu zástavního práva (jako vázanou na splnění podmínky, že zástavní právo zanikne zpeněžením zastavených nemovitostí v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka) i v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka. S částkou, kterou zástavní dlužník do konkursní podstaty osobního dlužníka složil jako cenu zástavy nebo vyplatil zajištěnou pohledávku, správce konkursní podstaty nakládá jako s výtěžkem zpeněžení ve smyslu ustanovení § 28 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Zástavní věřitel, jehož zástavní právo tímto plněním zaniklo, má právo na vyplacení uvedené částky i v případě, že ke zrušení konkursu na majetek osobního dlužníka dojde dříve, než mu správce konkursní podstaty osobního dlužníka vyplatí (postupem podle § 28 odst. 4 uvedeného zákona) 70 % (čistého) výtěžku zpeněžení na něj připadajícího. Tuto částku vyplatí zástavnímu věřiteli i po zrušení konkursu správce konkursní podstaty osobního dlužníka, a to již bez omezení daného 70% klauzulí uvedenou v § 28 odst. 4 uvedeného zákona.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.04.2006

Spisová značka: 29 Odo 251/2004

Číslo rozhodnutí: 41

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs

Předpisy: § 151f odst. 5 předpisu č. 40/1964Sb.

§ 24 předpisu č. 328/1991Sb.

§ 27 odst. 5 předpisu č. 328/1991Sb.

§ 28 odst. 5 předpisu č. 328/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v P l z n i rozsudkem ze dne 3. 6. 2003 zamítl žalobu o zjištění, že nárok na uspokojení pohledávky žalobkyně za dlužnicí M. H., a. s., vyčíslený ve výši 862 804 412,63 Kč, ze zpeněžení nemovitostí ve vlastnictví úpadkyně L. K., a. s. (dále též jen „úpadkyně“), zatížených

zástavním právem ve prospěch žalobkyně, přihlášený do konkursního řízení úpadkyně, vedeného před Krajským soudem v Plzni pod sp. zn. 26 K 5/2002, je po právu, včetně práva na oddělené uspokojení jako nárok podmíněný, který bude uspokojen pouze za předpokladu, že výnos ze zpeněžení zastavených nemovitostí připadne ve prospěch konkursní podstaty úpadkyně. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že žalobkyně je zástavní věřitelkou přímé dlužnice (M. H., a. s.), nikoliv vůči úpadkyni, která je zástavcem. Učinil tak na základě zjištění, že právní předchůdkyně žalobkyně S., a. s. (jako věřitelka) poskytla (tehdejší) dlužnici O. G., a. s. (nyní M. H., a. s.), na základě smlouvy o úvěru ze dne 23. 7. 1997 (ve znění pozdějších dodatků) úvěr ve výši 649 925 659 Kč, jenž měl být splacen do 20. 5. 2005. Tato pohledávka pak byla mimo jiné zajištěna zástavním právem k označeným nemovitostem ve vlastnictví úpadkyně L. K., a. s., zřízeným podle dvou zástavních smluv z 23. 7. 1997. Smlouvou o postoupení pohledávek ze dne 30. 11. 1999 postoupila Č. S., a. s., uvedenou pohledávku K. bance, s. p. ú., jejíž právní nástupkyní se podle zákona č. 239/2001 Sb. stala žalobkyně. ta pak „svůj nárok“ přihlásila 25. 10. 2002 do konkursního řízení vedeného na majetek úpadkyně L. K., a. s., a žalovaný správce konkursní podstaty tento nárok při přezkumném jednání konaném 11. 2. 2002 popřel s odůvodněním, že jde o pohledávku vůči jinému dlužníku.

K odvolání žalobkyně V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 6. 11. 2003 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Odvolací soud uvedl, že podle skutkových zjištění soudu prvního stupně žalobkyně nepřihlásila do konkursu vedeného na majetek úpadkyně L. K., a. s., stejnou pohledávku jako tu, kterou přihlásila do konkursu vedeného na majetek úpadkyně M. H., a. s. Uplatnila totiž nárok na vydání výtěžku zpeněžení nemovitostí ve vlastnictví úpadkyně, na kterých vázne zástavní právo zřízené ve prospěch žalobkyně, pokud výnos ze zpeněžení zastavených nemovitostí připadne ve prospěch konkursní podstaty úpadkyně a pouze do výše stanovené v § 28 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“). Na tomto základě se ztotožnil s názorem soudu prvního stupně, že v rámci konkursu vedeného na majetek úpadkyně L. K., a. s., mohou být uspokojeny jen pohledávky věřitelů této úpadkyně, nikoliv nároky jiné.

Dále uvedl, že ustanovení § 151f obč. zák., ve znění platném v době uzavření zástavní smlouvy, nelze na daný nárok aplikovat; nelze je totiž použít za situace, kdy je konkurs prohlášen na majetek úvěrového i zástavního dlužníka. Při uspokojování nároků uplatněných v konkursním řízení je třeba postupovat podle zákona o konkursu a vyrovnání, konkrétně podle jeho § 27 odst. 5. Konečně odvolací soud uzavřel, že postupem dle § 27 odst. 5 ZKV by měla být pohledávka žalobkyně uspokojena z majetku zástavní dlužnice (L. K., a. s.) náležícího do konkursní podstaty osobní dlužnice (M. H., a. s.).

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně včasné dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., namítajíc, že je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Konkrétně dovolatelka odvolacímu soudu vytýká nesprávnou aplikaci ustanovení § 20 odst. 2 ZKV, v souvislosti s ustanovením § 151f obč. zák. ve znění platném v době uzavření zástavní smlouvy. Usuzuje totiž, že z hlediska hmotného práva zakládají její nárok na uspokojení ze zpeněžení zastavených nemovitostí platné zástavní smlouvy.

Zástavní právo je právem věcným, spojeným se zastavenou nemovitostí. Zástavní smlouva přitom zakládá závazkový vztah mezi zástavním věřitelem a zástavním dlužníkem (vlastníkem nemovitosti). Takto vzniklé zástavní právo, dle názoru dovolatelky, opravňuje zástavního věřitele, aby se domáhal uspokojení ze zástavy, není-li jeho zajištěná pohledávka řádně a včas splněna, jak tomu je v předmětném případě. Z ustanovení § 20 odst. 2 ZKV pak podle dovolatelky plyne, že přihlásit lze i nepeněžitý nárok, je-li vyjádřen v penězích; za takový nárok považuje i nárok na uspokojení ze zpeněžení zástavy zapsané v konkursní podstatě úpadkyně. Dovolatelka zdůrazňuje, že mezi účinky prohlášení konkursu není uvedeno, že by prohlášením konkursu zanikaly úpadcovy akcesorické závazky, ani že by zanikla zástavní práva váznoucí na jeho majetku (s výjimkou práv uvedených v §

14 odst. 1 písm. f/ ZKV). Její zástavní právo tedy existuje a zanikne až zpeněžením nemovitostí v konkursu.

Dovolatelka argumentuje i tím, že odkaz odvolacího soudu na ustanovení § 27 odst. 5 ZKV, je nepřipadný, neboť tento postup není použitelný obecně; nelze jej totiž použít, není-li konkurs na majetek přímého dlužníka vůbec prohlášen. Dovolatelka proto požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným dle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. v posouzení otázky, zda a v jaké formě může zástavní věřitel přihlásit pohledávku, kterou má vůči osobnímu dlužníku v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka, a zda a v jakém směru toto jeho právo případně ovlivňuje skutečnost, že již dříve přihlásil pohledávku s právem na oddělené uspokojení v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka. V tomto ohledu je napadené rozhodnutí zčásti rozporné s judikaturou Nejvyššího soudu a zčásti se zabývá problematikou dosud v dovolacím řízení neřešenou.

N e j v y š š í s o u d proto zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – dále zabýval již jen správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, nebyl dovoláním zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

S ohledem na dobu prohlášení konkursu na majetek úpadkyně L. K., a. s. (27. 2. 2002), je pro posouzení věci rozhodný především výklad zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění zákona č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb., č. 12/1998 Sb., č. 27/2000 Sb., č. 105/2000 Sb., č. 214/2000 Sb., č. 370/2000 Sb., č. 30/2000 Sb., č. 368/2000 Sb. a č. 120/2001 Sb.

Podle § 27 odst. 5 ZKV osoby, jejichž věci, práva nebo pohledávky zajišťují pohledávky (§ 28 ZKV) vůči úpadci, správce vyzve, aby do 30 dnů vyplatily ve prospěch konkursní podstaty zajištěné pohledávky nebo aby ve stejné lhůtě složily cenu věci, práva nebo pohledávky, jimiž je pohledávka zajištěna. Nevyplatí-li uvedené osoby zajištěnou pohledávku nebo nesloží-li cenu věci, práva nebo pohledávky, zapíše správce věc, právo nebo pohledávku do soupisu podstaty (§ 18 ZKV). Věci, které zajišťují pohledávky oddělených věřitelů, lze zpeněžit ve veřejné dražbě. Ustanovení tohoto odstavce neplatí, jde-li o ručitele včetně bankovní záruky a zvláštních případů ručení (např. směnečné rukojemství, záruky poskytnuté věřitelem na zajištění celního dluhu).

V rozsudcích uveřejněných pod čísla 74/2001 a 27/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 74/2001“ a „R 27/2003“), na něž v podrobnostech odkazuje, Nejvyšší soud uzavřel, že věřitel, který nepřihlásil svou pohledávku do konkursu, ač tuto povinnost měl, nemůže být po dobu trvání konkursu uspokojen z majetku konkursní podstaty; tamtéž výslovně uvedl, že to platí i pro zajištěné věřitele (§ 28 odst. 1 ZKV).

Jak R 27/2003, tak i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. [29 Odo 86/2003](#), rovněž předjímají jako možný postup, podle kterého, je-li zajištěná pohledávka splatná, je zástavní věřitel oprávněn uplatnit ji s právem na oddělené uspokojení nejen v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka, nýbrž i v konkursu vedeném na majetek dlužníka zástavního (k odchýlnému postupu v případě, že zástavou je pohledávka, srov. však rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 76/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Podrobně se k této problematice Nejvyšší soud vyslovuje (tak, že takovou možnost výslovně připouští) i v rozsudku ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. [29 Odo 396/2003](#), na nějž v podrobnostech odkazuje. Tamtéž vyvrací jako nesprávné úvahy, podle nichž je zajištěná pohledávka zástavního věřitele ve vztahu k zástavnímu dlužníku odlišným od dlužníka osobního pohledávkou nepeněžitou, uváděje, že i v takovém případě jde o pohledávku peněžitou.

Ačkoliv posledně označené rozhodnutí zdůrazňuje, že tento postup (tj. přihlášení se zástavního věřitele s pohledávkou z titulu zástavního práva do konkursu vedeného na majetek zástavního dlužníka, jenž je osobou odlišnou od dlužníka osobního) má pro zástavního věřitele smysl právě v případě, že je sice prohlášen konkurs na majetek zástavního dlužníka, nikoliv však konkurs na majetek osobního dlužníka, závěr odvolacího soudu, že takto nelze postupovat, byl-li konkurs prohlášen jak na dlužníka osobního, tak na (odlišného) dlužníka zástavního, beze zbytku správný není.

Odvolacímu soudu je především nutno vytknout, že vzhledem k mezerám ve zjištění skutkového stavu věci soudem prvního stupně působí jeho závěry do značné míry spekulativně (na základě těch skutkových zjištění, jež měl k dispozici, je učinit nemohl). Zde má Nejvyšší soud na mysli především to, že odvolací soud sice rozebírá postup (dle § 27 odst. 5 ZKV), v jehož důsledku by při řádném chodu obou konkursních řízení mělo dojít ke zpeněžení zastavených nemovitostí v konkursní podstatě osobní dlužnice (srov. k tomu shodně již R 27/2003), činí tak ovšem bez předchozího skutkového závěru o tom, zda k realizaci takového postupu v souzené věci došlo.

Jinak řečeno, jsou-li zastavené nemovitosti sepsány v konkursní podstatě zástavního dlužníka odlišného od dlužníka osobního, je-li zajištěná pohledávka již splatná a postup podle § 27 odst. 5 ZKV dosud realizován nebyl, pak nelze zástavnímu věřiteli bránit v tom, aby zajištěnou pohledávku s právem na oddělené uspokojení uplatnil jako pohledávku peněžitou nejen (nejprve) v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka, nýbrž (posléze) i v konkursu vedeném na majetek dlužníka zástavního.

Skutečnost, že postup podle § 27 odst. 5 ZKV nebude správcem konkursní podstaty osobního dlužníka realizován vůbec (např. proto, že konkurs na majetek osobního dlužníka bude v mezidobí zrušen podle § 44 odst. 1 ZKV) nebo bude skutečně pozdě (např. až po zpeněžení zástavy v konkursu na majetek zástavního dlužníka – srov. k tomu rozhodnutí uveřejněné pod číslem 9/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a opět i rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Odo 396/2003](#)), by totiž měla pro postavení zástavního věřitele ve vztahu k zástavnímu dlužníku fatální důsledky. V konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka by jeho právo na oddělené uspokojení realizováno nebylo a do konkursu vedeného na majetek zástavního dlužníka by zpravidla již nemohl právo na oddělené uspokojení přihlásit pro zmeškání propadné lhůty určené ustanovením § 22 odst. 2 ZKV.

Zbývá určit, jak má zástavní věřitel postupovat, je-li konkurs na majetek zástavního dlužníka prohlášen poté, co již byl prohlášen konkurs na majetek osobního dlužníka, v němž zástavní věřitel přihlásil zajištěnou pohledávku s právem na oddělené uspokojení z výtěžku zpeněžení zastavených nemovitostí a poté, co správce konkursní podstaty osobního dlužníka postupem podle § 27 odst. 5 ZKV sepsal zastavené nemovitosti (ve vlastnictví zástavního dlužníka) do konkursní podstaty osobního dlužníka, případně poté, co zástavní dlužník v souladu s touto výzvou vyplatil správci

konkursní podstaty zajištěnou pohledávku nebo složil cenu zastavených nemovitostí.

Ve stanovisku svého občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 17. 6. 1998, [Cpjn 19/98](#), uveřejněném pod číslem 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud pod bodem XXXV., str. 205 (381) a znovu pak v R 74/2001 vysvětlil, že osoby zajišťující pohledávky vůči úpadci (tedy i zástavní dlužník) se po dobu trvání konkursu nemohly zprostit povinnosti plnit zástavním věřitelům jinak než poskytnutím plnění do konkursní podstaty (tím, že správci konkursní podstaty umožní zpeněžení zástavy, uhradí zajištěnou pohledávku nebo složí cenu zástavy). Odtud plyne i závěr opačný, z nějž zřejmě vzešel dovoláním kritizovaný názor odvolacího soudu, totiž, že zástavní dlužník, jenž na výzvu dle § 27 odst. 5 ZKV plnil do konkursní podstaty osobního dlužníka zastavenými nemovitostmi (tím, že je nechal sepsat) nebo tím, že vyplatil správci konkursní podstaty zajištěnou pohledávku anebo složil cenu zastavených nemovitostí, se svého závazku vůči zástavnímu věřiteli zprostil. Složením ceny zastavených nemovitostí nebo vyplacením zajištěné pohledávky do konkursní podstaty osobního dlužníka současně zaniká i zástavní právo samotné (srov. § 170 odst. 1 písm. a/ a e/ obč. zák. ve stávajícím znění, § 170 odst. 1 a odst. 5 obč. zák. ve znění účinném od 1. 1. 2001 do 31. 12. 2001 a § 151g obč. zák. ve znění účinném před 1. 1. 2001). S uvedenou částkou správce konkursní podstaty naloží jako s výtěžkem zpeněžení dle § 28 odst. 2 ZKV. Jelikož tímto způsobem plní zástavní dlužník svůj dluh z titulu zástavního práva vůči zástavnímu věřiteli, má zástavní věřitel (jehož zástavní právo tímto plněním zaniklo) právo na vyplacení uvedené částky i v případě, že by ke zrušení konkursu na majetek osobního dlužníka došlo dříve, než mu správce konkursní podstaty osobního dlužníka vyplatí (postupem podle § 28 odst. 4 ZKV) 70 % (čistého) výtěžku zpeněžení na něj připadajícího (součástí povinností správce konkursní podstaty při takovém zrušení konkursu je vyplatit zajištěnému věřiteli /čistý/ výtěžek zpeněžení na něj připadající, a to již bez omezení daného 70% klauzulí uvedenou v § 28 odst. 4 ZKV).

Na tomto základě lze uzavřít, že poté, co zástavní dlužník přivodil zánik zástavního práva tím, že do konkursní podstaty osobního dlužníka v intencích § 27 odst. 5 ZKV uhradil zajištěnou pohledávku nebo složil cenu zástavy, již zástavní věřitel nemůže uspět s přihláškou pohledávky z titulu zástavního práva v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka. Pro závěr, zda v posuzované věci taková situace nastala, si však soudy nižších stupňů neopatřily skutkový podklad.

Jinak je tomu – jak správně upozornila dovolatelka – plní-li zástavní dlužník do konkursní podstaty osobního dlužníka zastavenými nemovitostmi (tím, že je umožní sepsat). Tím totiž ještě nezaniká zástavní právo (k tomu dojde – v intencích § 28 odst. 5 ZKV – až zpeněžením zastavených nemovitostí). Zástavní věřitel pak musí mít možnost zajistit své právo na oddělené uspokojení v konkursu pro případ, že konkurs na majetek osobního dlužníka bude zrušen, aniž dojde ke zpeněžení zastavených nemovitostí (a aniž tak dojde k realizaci jeho práva na oddělené uspokojení v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka). V takovém případě proto nelze zástavnímu věřiteli upřít právo, aby pohledávku z titulu zástavního práva přihlásil (jako vážnou na splnění podmínky, že zástavní právo zanikne zpeněžením zastavených nemovitostí v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka) i v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka. Také pro posouzení, zda jde o tento případ, však chybí náležitý skutkový podklad. Právní posouzení věci odvolacím soudem je tedy i v tomto směru neúplné, a proto nesprávné. Nejasný je v daných souvislostech i význam závěru odvolacího soudu, že pohledávka, kterou dovolatelka přihlásila v konkursu vedeném na majetek zástavní dlužnice, není stejná jako pohledávka, kterou přihlásila do konkursu vedeného na majetek osobní dlužnice. Pohledávka z titulu zástavního práva totiž nikdy nemůže být (pro zvláštnosti dané povahou zajištění a rozsahem a způsobem možného uspokojení vůči zástavnímu dlužníku) beze zbytku totožná s pohledávkou z titulu závazkového vztahu vůči osobnímu dlužníku.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadený rozsudek zrušil; jelikož důvody, pro něž zrušil rozhodnutí odvolacího soudu, se vztahují i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud v plném rozsahu i jej a věc vrátil soudu prvního stupně k

dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, 2 a 6 o. s. ř.). Pro úplnost Nejvyšší soud uvádí, že z hlediska práv, jež dovolatelce případně přísluší v konkursu vedeném na majetek zástavní dlužnice, je významné i posouzení toho, zda a kdy se zajištěná pohledávka stala splatnou vůči zástavní dlužnici (srov. k tomu v podrobnostech opět rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Odo 396/2003](#)). Soud prvního stupně rovněž nepřehlédne, že dosavadní skutková zjištění nedávají odpověď na otázku, podle jakého znění občanského zákoníku mají být posuzovány okolnosti, za nichž lze realizovat dotčené zástavní právo. Pro posouzení tohoto aspektu věci je totiž rozhodné nikoli to, kdy byly uzavřeny zástavní smlouvy, nýbrž to, kdy vzniklo právo (nárok) zástavního věřitele na uspokojení ze zástavy (srov. k tomu v podrobnostech rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněná pod čísly 70/2000 a 34/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Závěr, zda ve věci je či není aplikovatelné ustanovení § 151f obč. zák., je za této situace skutkově nepodloženou spekulací (ze skutkových zjištění soudů nižších stupňů není zatím patrné ani to, kdy byl prohlášen konkurs na majetek osobního dlužníka, natož pak to, zda a z jaké příčiny se zajištěná pohledávka stala splatnou před 20. 5. 2005).